

і відпочинку, соціальних послуг. У ЧР також працює незначна щодо численності, але стабільна і потужна мережа адвокатських організацій, що займаються політичною і суспільною діяльністю. Ці організації вже змогли створити порівняно ефективні організаційні структури. Спеціальний статус мають профспілки, які володіють порівняно розгорнутою організаційною і мобілізаційною структурою і були тривалий час, за винятком короткого періоду у середині 90-х рр., визнані як рівноцінний і важливий політичний партнер. Найбільший розвиток у групі нових адвокатських організацій зазначений у секторі екологічних організацій. Незважаючи на несприятливі умови 90-х рр., екологічні організації змогли побудувати потужну організаційну структуру і здатні організувати помітні відкриті заходи. Поряд з «зеленими» НУО в ЧР успішно діють організації, які відстоюють права жінок, права гомосексуалістів і лесбіянок, та правозахисні організації, що займаються правами ромів.

Джерела та література:

1. Аккулыулы С.-Х. Казашка в Чехии Джамилы Стехликова будет бороться за мандат Европейского парламента [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rus.azattyq.org/content/Dzamil_a_Stehlikova/1503530.html; 2. Выборы в парламент Чехии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.izbiratel.ru/vvm/2006/10/05/chehiya.html>; 3. Правозащитные организации обеспокоены положением женщин в Чехии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravo.ru/interpravo/news/view/40030/>; 4. Цисарж О. Зародження громадянського суспільства – чеський приклад / О. Цисарж, Ф. Мікш, І. Навратіл, К. Врбллікова. – Брно: ЦДК, 2008. – 82 с.; 5. Civil society at the millennium. – West Hartford, CT : Kumarian Press, 1999. – xi, 211 p.; 6. Lee D., Etchart N. Profits

for Nonprofits: An Assessment of the Challenges // NGO Selffinancing. – Santiago, Chile: NESST, 1999. – 172 p.; 7. Reclaiming democracy: civil society and electoral change in central and eastern Europe / Joerg Forbrig and Pavol Demeš, editors. – Washington: The German Marshall Fund of the United States, 2007. – 253 p.; 8. Renz L.-Q. Foundation giving: Yearbook of facts and figures on private, corporate, and community foundations / L.-Q. Renz, M.-C. Shaista. – 1996 ed. – New York, NY: The Foundation Center, 1996. – xi, 131 p.; 9. Rutzen D. The Renaissance of Civil Society / D. Rutzen // Select Legislative Texts and Commentaries on Central and East European Not-for-Profit Law. – ICNL and EFC, 1994. – 72 p.; 10. Salamon L.M. Civil Society in Comparative Perspective in Global Civil Society: Dimensions of the Non-profit Sector / L.M.Salamon, H.K.Anheier. – Baltimore, MD : The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999. – 71 p.

Tetiana Fedorchak

Civil Society in Post-Socialist Czech Republic

In the present article the author shows formation of a wide network of groups and organizations of civil society in the Czech Republic. Officially registered organizations have different legal forms: associations, foundations, charitable foundations and companies. Most organizations provide services, particularly in the sphere of culture, sports and recreation, social services. A small in size, though strong and stable network of advocacy organizations which are involved in political and social activities also operates in the Czech Republic. They have created an effective organizational structure. Trade unions with extended organizational and mobilization are recognized as equal and important political partner.

Key words: Czech Republic, civil society, NGOs, community organizations, law organizations, foundations.

© Сергій Федуняк (м. Чернівці)

© Ірина Бочар (м. Київ)

УДК: 327(71+73)

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ ТРАНСРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

КАНАДИ І США

В статті розглядаються безпекові аспекти трансрегіонального співробітництва Канади і Сполучених Штатів Америки. Відзначається, що особливостями реалізації транскордонних безпекових ініціатив обох країн є взаємозалежність та взаємобумовленість категорій безпеки та процвітання, що передбачено у відповідних документах про співробітництво. Безпекові ініціативи здійснюються у формі проектів з координації візової політики та покращення інфраструктури, проектів з запровадження новітніх технологій та наукових розробок для подальшої реалізації програм з введення біометричних даних та програм обміну інформацією між країнами тощо.

Ключові слова: канадо-американські відносини, трансрегіональна співпраця, безпека.

Зміна рушійних сил у міжнародному політичному процесі призводить до посилення взаємодії між акторами на регіональному рівні. Йдеться про

активізацію співробітництва між сусідніми країнами, що особливо проявляється у налагодженні та поглибленні транскордонної кооперації. Зважаючи на сучасні зміни в організації та принципах функціонування міжнародних систем як на глобальному, так і на регіональному рівнях, а також на зміну характеру загроз, які сьогодні далеко не вичерпуються виміром військової безпеки, питання безпекового співробітництва набуває особливої актуальності у транскордонній кооперації між країнами. З іншого боку, саме питання безпеки стають новими точками дотику в реалізації двостороннього міждержавного співробітництва, що переносить відносини між країнами на якісно новий рівень.

Транскордонне співробітництво Канади і США є багатим у чому показовим, що відображає надзвичайно високий рівень взаємної інтеграції держав. Дана проблематика отримала відображення у роботах

вітчизняних та російських дослідників, зокрема, В.Чалого [10], О.Комкової [4] та С.Голунова [1; с. 49], а також канадських та американських вчених К. Мура, А. Ружмана [18; с. 45] і Дж. - Ф. Абгралла [11]. Однак, згадані роботи представляють безпекові аспекти трансрегіонального співробітництва Канади та США в контексті більш широких питань – канадсько-американської інтеграції, асиметричної взаємодії або безпекового співробітництва між країнами, не зосереджуючись при цьому безпосередньо на зв'язку питань безпеки з поглибленням транскордонної кооперації.

Тому метою даного дослідження є аналіз безпекових аспектів трансрегіонального співробітництва Канади і Сполучених Штатів Америки. Ставиться завдання, відштовхуючись від загального огляду транскордонного співробітництва між Канадою та США, прослідкувати основні передумови, що сприяли імплементації безпекових ініціатив у трансрегіональну кооперацію, проаналізувати особливості та форми їх реалізації, зосередивши увагу на позитивних результатах транскордонної безпекової кооперації у вигляді нових механізмів співробітництва та поглиблення інтеграції на Північноамериканському континенті.

Головною запорукою успішної співпраці Канади і США на національному та регіональному рівнях є наявність довготривалих інтересів та створеної на їх основі відповідної інституційної бази відносин. Безпосередній вплив на формування відповідних інтересів справляє зміна стратегічних орієнтирів держав. Зокрема, передумовою до поглиблення транскордонної кооперації між країнами стала оновлена діяльність канадського уряду, що має на меті відхід від глобальної політики та зосередження уваги на двосторонніх відносинах з країнами регіону. В Канаді на сьогодні відсутня достатня кількість зовнішньополітичного ресурсу, щоб однаковою мірою бути представленою на глобальному рівні. Поступово ослабла канадська дипломатична служба, а позиції Міністерства закордонних справ і міжнародної торгівлі у системі вироблення та прийняття зовнішньополітичних рішень змістилися на користь інших федеральних міністерств та відомств. Помітну роль почали відігравати Управління Таємної ради та Управління прем'єр-міністра, а також інші федеральні міністерства та відомства, які на відміну від зовнішньополітичного відомства Канади, є більш закритими структурами з меншим рівнем громадського контролю і виступають за невеликі за обсягом форми регіональної кооперації.

Вказані обставини визначили позицію держави щодо переходу до концепції «вибіркового мультилатералізму» ліберального кабінету Ж. Крет'єна та запровадження канадської державної політики диверсифікації субрегіонального співробітництва. Сьогодні консерватори переважним чином говорять про зацікавленість в «ефективних багатосторонніх організаціях» [2, с. 25] та про зосередження основної

уваги на регіональній кооперації з акцентом на поглибленні співробітництва зі своїм потужним сусідом – США. Такій позиції сприяє політика «відкритого федералізму» С. Харпера та його передвиборна обіцянка, розширити компетенції провінцій для реалізації ними своїх міжнародних прав.

Іншою передумовою до ефективного розгортання безпекових трансрегіональних ініціатив став добре налагоджений та відпрацьований механізм транскордонної кооперації. При здійсненні транскордонного співробітництва між країнами спостерігається тенденція до інтернаціоналізації функцій регіонів субнаціонального рівня. Йдеться про активну діяльність канадських провінцій та американських штатів – нових учасників міжнародних відносин, які адаптуються до нової структури відносин у світі шляхом прямих контактів та через реалізацію ініційованих державою або транснаціональними акторами програм з широкого спектру питань для повномасштабного використання ресурсів регіону. Таким чином, провінції та штати фактично реалізують свої зовнішньополітичні інтереси за допомогою впливу на центральну владу зсередини, у межах системи державного управління, та на підставі національного законодавства, що наділяє субнаціональні адміністративно-територіальні утворення відповідними повноваженнями.

Ініціативи базуються на взаємодії поза межами державних інститутів і охоплюють широкий спектр питань – економічних, торгівельних, інвестиційних, соціальних та міграційних проблем, налагодження культурних, освітніх, наукових контактів, захисту інтересів провінцій на міжнародному рівні, а також проблеми використання природних ресурсів, охорони довкілля, захисту прав людини, забезпечення прав національних меншин тощо. Поєднання яскраво вираженої регіональної економічної спеціалізації та експортної орієнтації провідних галузей господарства кожної провінції сприяє ефективній транскордонній кооперації між країнами.

У порівнянні з американськими штатами канадські провінції менше централізовані і мають менше юридичних обмежень на реалізацію відповідних прав. У Конституції Канади відсутній чіткий розподіл повноважень між федеральним та місцевим рівнями влади у сфері міжнародного співробітництва. Найчастіше такі питання належать до спільної компетенції – федеральні органи влади консультуються з провінціями щодо торгівельної політики, імміграції, проведення окремих міжнародних переговорів. Таким чином беруться до уваги регіональні економічні та демографічні особливості. Однак, офіційна Оттава відмовляється від запропонованих провінціями формалізованих процедур і процесу спільного прийняття рішень.

Інституційними механізмами транскордонного співробітництва між Канадою і США виступають традиційні посольства, однак, їх структура ускладнюється – було створено секретаріат, який займається

налагодженням співробітництва між канадською та американською законодавчими гілками влади, а також кооперацією між провінціями і штатами. Збільшуються фінансові та людські ресурси, що поступають у розпорядження посольства Канади у США.

Цей процес пов'язаний із запровадженням концепції «нової дипломатії» [15], за якою розпочався процес трансформації закордонних представництв Канади з акцентом на регіональний рівень. Концепція ґрунтується на діючій з 2003 року Ініціативі з розширення канадських представництв за кордоном (Enhanced Representation Initiative) та розробленій в її рамках програмі збільшення кількості консульств на території США з 15 до 22 і підвищення статусу двох із них до рівня «генеральних» [30], а також передбачає зменшення кількості державних службовців та реінвестування витратів у нові представництва за кордоном.

Спостерігається відносно нове явище – підвищення статусу канадського посла в США, який традиційно прирівнювався до рівня заступника міністра закордонних справ. З часів Ж. Кретьєна Оттава почала, за прикладом Вашингтона, призначати послами в сусідню країну не кадрових дипломатів, а політично впливових гравців, які мають широку мережу зв'язків на найвищому рівні. Зокрема, попередній посол Канади в США Майкл Вілсон (2006 – 2009), колишній міністр фінансів, належить до кола найближчих довірених осіб С. Харпера, а також, за свідченнями політичного оглядача Дж. Траверза (J. Travers), «відіграє в очах прем'єр-міністра більшу роль, ніж міністр закордонних справ Пітер Маккей (P. MacKay)» [27].

Було створено нові інституційні структури для управління канадсько-американськими транснаціональними відносинами. Зокрема, при П. Мартіні започатковано діяльність окремого канадсько-американського урядового комітету, а також вводилась посада спеціального парламентського секретаря прем'єр-міністра з канадсько-американських відносин. До того існували тільки урядові комітети з закордонних справ і оборони. В рамках транскордонної кооперації в енергетичній сфері було створено Спеціальну групу США – Канада з питань електроенергетичної системи, Північноамериканську енергетичну робочу групу (2001) для просування співробітництва між урядами в енергетичному секторі, налагоджено співпрацю Федеральної комісії з регулювання енергетики в питаннях надійності об'єднаних мереж передачі електроенергії.

Приводом до впровадження безпекових ініціатив у транскордонне співробітництво між Канадою і США стали трагічні події 11 вересня 2001 року. У зв'язку з необхідністю, протистояти терористичній загрозі, країни посилили заходи у сфері фінансового контролю за переміщенням грошових потоків, прикордонного та міграційного контролю з метою запобігання проникнення терористів та створення терористичних мереж на канадській території. До цієї роботи активно долучилася канадська розвідувальна служба [14,

с. 36]. Розпочинається якісно новий етап двосторонньої співпраці між країнами.

Через посилення пропускового режиму на канадсько-американському кордоні поступово змінилася структура економічної співпраці між країнами – поставки «just-in-time» змінилися поставками «just-in-case», що ускладнило перевезення товарів точно за графіком. Від того почали поступово знижуватись показники двосторонньої торгівлі між країнами. У 2004 році обсяги канадсько-американської двосторонньої торгівлі становили 19,5% від загальної кількості експортно-імпортних операцій США. У 2009 році цей показник знизився до 16,4%. Крім того, з 2007 року Канада втратила першість серед країн-імпортерів до Сполучених Штатів. Лідером став Китай з обсягом імпорту у 19%, в той час як канадський імпорт сягнув позначки лише у 14,4% від загальної кількості ввезених товарів до США [31]. Терористичні атаки та потенційні транснаціональні небезпеки фактично спричинили перенесення акценту із загального завдання по підтриманню високих темпів економічного зростання на континенті на боротьбу з міжнародним тероризмом. На порядок денний канадсько-американського співробітництва виходить питання безпеки в реалізації транскордонної кооперації [22].

Однак, незважаючи на відносний спад економічних показників транскордонної кооперації між країнами, безпекове співробітництво є достатнім прикладом просування процесів на континенті від поверхневої в бік глибокої інтеграції (в її американському трактуванні) [4]. Відповідно, в американській науковій думці з'явилась точка зору, ніби процеси інтеграції у Північній Америці не припинились, а навіть прискорились, і поштовхом для цього стала не економіка, а безпека [12, 13, 16]. Мова йде про поглиблення транскордонної кооперації між Канадою і США, що на сучасному етапі переважним чином відбувається саме завдяки безпековим ініціативам.

Першим кроком в цьому напрямку стало підписання Декларації про «розумні кордони» та Плану дій по її реалізації (2001 р.) [28]. Документ був ініційований представниками північноамериканських ділових кіл. Бізнесмени звернулися з листом до Ж.Кретьєна і Дж. Буша із закликом ввести режим «розумного кордону» з використанням сучасних технологій для укріплення безпеки та прискорення пропуску вантажів та пасажирів через кордон канадсько-американський кордони. Передбачені цими документами заходи включали проекти з координації візової політики, створення спільної бази даних емігрантів, введення біометричних даних в картки постійних резидентів, гармонізацію тарифів та промислових програм, покращення інфраструктури на ключових пунктах перетину кордону та транспортних коридорах, впровадження новітніх технологій для безпечного перевезення вантажів, підписання угод про екстрадицію з відповідними країнами, двосторонньої угоди про відкрите небо та угоди про єдині авіа

стандарти. Проекти були успішно виконані протягом наступних двох-трьох років.

У січні 2003 року Канадська рада головних виконавчих директорів виступила з Ініціативою про північноамериканську безпеку та процвітання (North American Security and Prosperity Initiative), в якій пропонує урядам Канади, США та Мексики продовжити курс на інтеграцію. Фактично, мова йшла про активізацію та розширення сфер співробітництва на канадсько-американському (а також американсько-мексиканському) кордоні. У жовтні 2004 року пропозицію підтримала Американська Рада з міжнародних відносин і створила тристоронню Незалежну комісію щодо майбутнього Північної Америки (The Independent Task Force on the Future of North America). Завдяки скоординованій діяльності цих організацій на Першому саміті лідерів трьох північноамериканських країн в Техасі (2005 р.) було підписано заяву про Північноамериканське партнерство в області безпеки та процвітання/ППБП (Security and Prosperity Partnership Of North America) [24]. Примітно, що до того президенти США та Мексики і прем'єр-міністр Канади у тристоронньому форматі збиралися лише двічі – у 1956 році в Уайт-Салфер-Спрингсі (США) та у 2001 році у Квебеку.

Серед трьох цілей, проголошених в документі, безпека та процвітання проголошувалися взаємозалежними та взаємообумовленими категоріями. В рамках ППБП було створено робочі групи – по десять в галузі безпеки та економіки. Зі структурами Партнерства об'єдналися інституційні механізми, створені на виконання Декларації про «розумні кордони» 2001 року. Про масштабність заходів в рамках Партнерства говорять т. зв. Доповіді лідерам – детальні плани дій у табелярній формі, що готуються напередодні самітів, стосуються двох блоків питань – економічного процвітання та безпеки, і мають вказівку на майбутні ініціативи, їх користь та терміни реалізації.

Що стосується транскордонної кооперації, то серед іншого заплановані заходи передбачають забезпечення безпеки вантажних перевезень через вироблення єдиних механізмів моніторингу та контролю, спрощення процедури перетину кордону для громадян, кооперацію на законодавчому рівні – розробку та впровадження стратегії протидії транснаціональним загрозам, співробітництво в інформаційній сфері, вироблення спільного підходу для ефективного захисту інфраструктури, а також науково-технічне співробітництво для створення, розвитку і впровадження нових технологій для виконання спільних безпекових завдань [25].

За перший рік Партнерства було виконано ряд проектів, що сприяють ефективному та безпечному транскордонному співробітництву. Було протестовано технології та вироблено рекомендації для ефективного використання біометричних даних, проведено ряд консультацій з питань візової політики та безпеки між консульськими установами Канади та США, з

грудня 2005 року запрацювала п'ятирічна канадсько-американська програма гармонізації автоматизованої інформаційної системи, двосторонні програми обміну інформацією щодо транскордонних загроз та організованої злочинності та ін.

В рамках Партнерства передбачена можливість підписання двосторонніх угод з подальшим приєднанням до них третьої сторони. Як наслідок, у двосторонніх відносинах між Канадою та Сполученими Штатами з'явилися нові інституційні механізми, які збільшують можливості місцевої влади у їхній міжнародній кооперації. Виник ряд міжурядових канадсько-американських органів, проектів та ініціатив зуправління інтеграцією: Північноамериканська робоча група з енергетики (2001 р.), Північноамериканська біотехнологічна ініціатива (2002 р.), Двонаціональна група планування, тристороння Рада з партнерства в області автомобілебудування, Північноамериканська рада з конкурентоспроможності та ін.

У 2003 році для координації дій та захисту інтересів провінцій було створено Раду федерацій, що активно виступає з питань міжнародної політики та канадсько-американських відносин. У 2005 році був запущений новий механізм – щорічні зустрічі глав держав та урядів США, Канади та Мексики в рамках Північноамериканського партнерства в області безпеки і процвітання. Окрім того, як і в Європейському Союзі, перед зустрічами на вищому рівні відбуваються засідання ключових міністрів (закордонних справ, торгівлі, промисловості, оборони, національної безпеки). Паралельно з Північноамериканським партнерством створений неформальний Північноамериканський форум, на щорічних зустрічах якого беруть участь політики та представники крупного бізнесу трьох країн [3, с. 49].

Поступово свою діяльність відновлюють закордонні бюро та офіси провінцій, скорочені через нестачу бюджетних асигнувань в другій половині 90-х рр.. На сьогодні Квебек має у США сім офісів, провінція Альберта – три: в Портленді, Орегоні, а з 2005 року – у Вашингтоні. Інтереси Онтаріо представляє офіс в Нью-Йорку, на черзі відкриття ще кількох закордонних бюро. У свою чергу, понад десять американських штатів мають свої представництва на території Канади [11].

Північноамериканське партнерство стало поштовхом до нових транскордонних ініціатив. Зокрема, під час лютевого візиту Барака Обама до Канади (2009 р.) було запропоновано програму з охорони навколишнього середовища та енергетичної безпеки – т.зв. «двосторонній діалог з питань чистої безпеки» (Clean Energy Dialogue) [33]. Конкретні проекти в цій сфері передбачають саме транскордонну діяльність на створення новітніх наукових розробок і технологій для зменшення викидів вуглецю та боротьби зі зміною клімату. Потужності провінцій та штатів тут відносно однакові, що вирівнює існуючу асиметрію між країнами і сприяє більш рівноправному та справедливому співробітництву.

Поряд з загальнодержавними програмами набувають актуальності безпекові ініціативи, запропоновані безпосередньо канадськими провінціями чи американськими штатами. Це стосується енергетичної безпеки, стосовно якої на зустрічі 7-9 квітня 2010 року в Брумфілді, Колорадо, спілкувалися представники політичних та ділових кіл дев'яти північних штатів США. Міністр закордонних та міжурядових справ провінції Альберта Іріс Еванс (Iris Evans) зазначила: «Наша відповідальність полягає в необхідності продемонструвати міжнародній спільноті розвиток провінції й гарантувати відповідальність за роль, яку відіграють нафтова і газова промисловості у створенні нових робочих місць в переробній промисловості Канади і США» [19]. Уряд провінції Альберта розробив чіткий план ефективного економічного зростання, в якому йшла мова про т. зв. Північноамериканський енергетичний коридор, а також відзначалась важливість провінції Альберта та її зростаюча роль в якості постачальника чистої, безпечної та надійно енергії. Провінційна енергетична стратегія була оприлюднена в грудні 2008 року і передбачає широкомасштабну транскордонну діяльність в енергетичній сфері з залученням урядових структур в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі [20].

Таким чином, завдяки безпековим ініціативам транскордонного співробітництва між Канадою і США відбувався пошук резервів та нових підходів для розблокування, спрощення і просування вирішення актуальних проблем у двосторонніх відносинах. Провінції активно долучалися до залагодження конфліктів довкола товарів канадського експорту, брали на себе функції по мінімізації збитків, пропонували більш гнучкі способи вирішення конфліктів, аніж їх надавав центр, вели роз'яснювальну роботу серед губернаторів штатів та американських бізнесменів.

Трансдордонна кооперація сприяє виникненню нетрадиційних механізмів співробітництва і налагодженню тісних зв'язків на субнаціональному рівні в рамках трансдордонних регіонів, що формуються. Згідно класифікації авторитетної організації «Ініціатива в області політичних досліджень» – структурного підрозділу впливового Секретаріату Таємної ради – виділяють чотири трансдордонних регіони: Захід (Британська Колумбія, Альберта та американські штати Вашингтон, Айдахо, Орегон, Монтана), Степовий район – Великі рівнини (провінції Альберта, Саскачеван, Манітоба і штати Монтана, Вайомінг, Північна Дакота, Південна Дакота, Мінесота), Великі озера – Хартленд (провінція Онтаріо, штати Мічиган, Індіана і Огайо), Схід (включає Атлантичні провінції Канади, Квебек, а також штати американської Нової Англії – Мен, Нью-Хемпшир, Вермонт, Масачусетс, Коннектикут, Род-Айленд і штат Нью-Йорк). Окрім того, згадують п'ятий трансдордонний регіон – Північ, який включає три канадські території і американську Аляску [29].

Отже, трансрегіональне співробітництво займає важливе місце в структурі двосторонніх відносин між Канадою та США. Особливої актуальності трансдордонна кооперація між країнами набула після запровадження канадської державної політики диверсифікації субрегіонального співробітництва в рамках реалізації концепцій «вибіркового мультилатералізму» та «нової дипломатії».

Серед широкого спектру трансдордонних питань безпекове співробітництво можна виділити окремим напрямком. До основних ініціатив належать Декларація про «розумні кордони» та План дій по її реалізації, Ініціатива про північноамериканську безпеку та процвітання, яка невдовзі перетворилася у відповідне Партнерство, а також Двосторонній діалог з питань чистої безпеки.

Основними передумовами, що посприяли імплементації безпекових питань у трансрегіональну кооперацію, стали добре налагоджений інституційний механізм реалізації трансдордонного співробітництва, а також тенденція до інтернаціоналізації функцій регіонів субнаціонального рівня. Канадські провінції отримують більше можливостей, реалізовувати свої міжнародні права не лише через традиційні посольства, але й через Канадсько-американський урядовий комітет, Спеціальний парламентський секретаріат прем'єр-міністра з канадсько-американських відносин, а також інші новостворені державні та громадські організації.

Особливостями реалізації трансдордонних безпекових ініціатив є взаємозалежність та взаємообумовленість категорій безпеки та процвітання, що передбачено у відповідних документах про співробітництво. Безпекові ініціативи здійснюються у формі проектів з координації візової політики та покращення інфраструктури, проектів з запровадження новітніх технологій та наукових розробок для подальшої реалізації програм з введення біометричних даних та програм обміну інформацією між країнами. Іншою формою співробітництва є діяльність робочих груп в рамках Партнерства з безпеки і процвітання, що фактично закріплює нові механізми кооперації.

Позитивними результатами запровадження безпекових ініціатив у трансдордонну кооперацію між Канадою і США є виникнення нових інституційних та нетрадиційних механізмів співробітництва – створюється Рада федерацій, неформальний Північноамериканський форум, свою діяльність відновлюють закордонні бюро та офіси провінцій, формуються трансдордонні регіони. Відбувається пошук резервів та нових підходів для вирішення актуальних проблем у двосторонніх канадсько-американських відносинах, що фактично веде до поглиблення інтеграції на Північноамериканському континенті.

Джерела та література:

1. Голунов С.В. Повестка безопасности американо-канадской границы: до и после 11 сентября

2001 г. / Голунов С.В. // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2009. – №4. – С. 45 – 62; **2.** Комкова Е. Г. Внешнеполитический курс Канады при правительстве С. Харпера / Комкова Е.Г. // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2008. – №11. – С. 21 – 36; **3.** Комкова Е. Г. Меняющаяся международная роль Канады: от глобализма к регионализму / Комкова Е.Г. // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2007. – №8. – С. 39 – 52; **4.** Комкова Е.Г. Новый этап канадо-американской интеграции / Комкова Е.Г. // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2008. – №5. – С. 15 – 31; **5.** Константинов В. Ю. Регионалізм та регіоналізація в міжнародних відносинах. Монографія / Константинов В.Ю. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 178 с.; **6.** «Разумная сила» как основа новой внешнеполитической стратегии США // США. Канада: экономика, политика, культура. – №9. – 2008. – С. 25 – 33; **7.** Сайти статистичних відомств США, Канади та провінції Онтаріо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.census.gov; www.ontario.com; www40.statcan.ca; **8.** Самуйлов С. М. Кто отвечает в Вашингтоне за внешнюю и военную политику / Самуйлов С.М. // США и Канада: экономика, политика, культура. – № 6. – 2009. – С. 5 – 12; **9.** Федуняк С.Г. Концепція «середньої держави» у зовнішній політиці Канади / Федуняк С.Г. // Український історичний журнал. – 1995. – №5. – С. 72–78; **10.** Чалий В. Канада – США: корисний досвід асиметричних відносин / Чалий В. // Дзеркало тижня. – 2002. – 24 серпня; **11.** Abgrall J.-F. The Regional Dynamics of Province-State Relations. Canada and the United States / J.-F. Abgrall // Horizons. – Vol. 7. – June 2004; **12.** Anderson G. Tale of Two Borders / G. Anderson // Edmonton Journal. – 2005 – October; **13.** Campbell B. The Case Against Continental Deep Integration. Paper Presented at the Conference «Options for Canada – U.S. Economic Relations in the 21st Century» / B. Campbell. - University Ottawa, November. - 2005; **14.** Canadian Security Intelligence Service. Public Report 2007-2008. – Ottawa: Public Works and Government Services Canada, 2008; **15.** Foreign Affairs and International Trade Canada: Strengthening Canada's Overseas Networks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geo.international.gc.ca/cip-pic/IPS/IPS-Diplomacy8-en.aspx>; **16.** Henderson R. We Need to Continue Bilateral Intelligence Sharing – But Carefully. «One Issue, Two Voices Series». Woodrow Wilson International Center for Scholars, The Canadian Institute, January 2007; **17.** Hemispheric Security // U.S. Department of State [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.state.gov/p/wha/hs/index.htm>; **18.** Moore K. and Rugman A. Canadian Multinationals Are Regional, Not Global // Policy Options. – August 2003 – P. 44– 47; **19.** Minister Evans promotes Alberta's competitiveness at U.S. energy summit. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://alberta.ca/acn/201003/28076B5AB2551-F495-46E0-74E26B1BA8B51D91.html>; **20.** Provincial Energy Strategy // Government of Alberta. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.energy.alberta.ca/>

[Initiatives/strategy.asp](http://www.energy.alberta.ca/Initiatives/strategy.asp); **21.** Regionalization in a globalizing world: a comparative perspective on forms, actors and processes. / Ed. By M. Schulz, F. Soderbaum and J. Ojendal. – L.; N.-Y.: Zed Books, 2001 – P. 42– 60; **22.** Research Priorities 2009 – 2010 // Foreign Affairs and International Trade Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.international.gc.ca/arms-armes/isrop-prisi/partnerships-partenariats/competition-appel.aspx>; **23.** Securing an Open Society // Canada's National Security Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pco-bcp.gc.ca/docs/information/publications/natsec-secnat/natsec-secnat-eng.pdf>; **24.** Security and Prosperity Partnership Of North America [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spp.gov/index.asp>; **25.** Security and Prosperity Partnership of North America. Report to Leaders. August 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spp.gov/2006_report_to_leaders/index.asp?dName=2006_report_to_leaders; **26.** Statement by Ministers Responsibility for the Security and Prosperity Partnership of North America. – U. S. Department of Commerce [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.commerce.gov/opa/press/Secretary_Gutierrez/2007_Releases/February/23_Gutierrez_SPP_Ottawa_stmtnt.htm; **27.** Travers J. Putting a Swagger into Foreign Policy / J. Travers // The Toronto Star. – 2007. – March 22; **28.** The Canada-U.S. Smart Border Declaration. Action Plan for Creating a Secure and Smart Border. – Foreign Affairs and International Trade Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfait-maeci.gc.ca/anti-terrorism/actionplan-en.asp>; **29.** The Communications Security Establishment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cse-cst.gc.ca/index-e.html>; **30.** The Embassy Magazine – 2007. – January 24; **31.** Top Trading Partners - Total Trade, Exports, Imports // U. S. Census Bureau [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.census.gov/foreign-trade/statistics/highlights/top/top0912yr.html>; **32.** Trade in Goods (Imports, Exports and Trade Balance) with Canada // U. S. Census Bureau [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c1220.html#2010>; **33.** U.S. – Canada clean energy dialogue / Office of Prime Minister // Ottawa, Ontario. 19 February 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pm.gc.ca/eng/media.asp?id=2433>; **34.** U.S. – Canadian Border Land-Freight Gateways: Number of Truck or Rail Container Crossings. Bureau of Transportation Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bts.gov/publications/national_transportation_statistics/2008/html/table_01_48.html.

Sergiy Fedunyak, Iryna Bochar
Security Aspects of the Canada-US Trans-Regional Cooperation

The article deals with the security aspects of the Canada-US trans-regional policy. This cooperation occupies an important place in the structure of Canada-US bilateral relations. It has achieved special importance after the implementation of Canadian policy of sub-regional cooperation diversification within the frameworks of the «se-

lective multilateralism» and «new diplomacy» concepts. Efficient institutional mechanism as well as internationalization of sub-national regional level functions has become the main preconditions for implementation of security issues into trans-regional cooperation. Canadian provinces obtain more possibilities to realize their external rights not only through traditional embassies but also participation in Canada-US Governmental Committee, Special parliament prime-ministers secretariat on Canadian-American relations as well as through other governmental and

УДК: 341.238

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПЕРЕСЕЛЕННЯ: ПОЗИЦІЯ «ВЕРХІВ» ТА СПРИЙНЯТТЯ «НИЗІВ»

В статті висвітлено позиції керівництва СРСР, провідних держав антигітлерівської коаліції, польського уряду ПКНВ та польських політичних партій щодо здійснення переселення українського та польського населення. Проаналізовано суспільно-політичні настрої українців і поляків, які проживали на українсько-польському пограниччі.

Ключові слова: українсько-польське переселення, суспільні настрої, політичні партії.

Українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни особливо загострило суспільно-політичну ситуацію на пограниччі. За часів німецької окупації відносини між українським і польським населенням переросли у ворожнечу, вилилися у збройні конфлікти і призвели до великих людських втрат. Це давало підстави як радянському, так і польському керівництву розглянути можливість проведення репатріаційних акцій у контексті розв'язання міжнародного конфлікту. Для СРСР важливим було також нормалізувати військово-політичну ситуацію у своєму тилу в умовах просування фронту на захід. Неабияку роль відігравали й економічні чинники. Внаслідок виснажливої війни обидві держави потребували робочої сили для відбудови зруйнованої економіки. Водночас перед Польщею на найближчу перспективу стояло складне завдання швидкого заселення новоотриманої території на північному заході.

Як слушно відзначив Л.Зашкільняк, ідея переселення не була вигадкою тільки Й.Сталіна, оскільки вона поділялась всіма трьома членами «Великої трійки», що підтверджує відомий лист У.Черчилля до Й.Сталіна від 20 лютого 1944 року, у якому британський прем'єр писав про потребу обміну населення між Польщею та СРСР як важливу складову врегулювання двосторонніх відносин [5, с. 151-152]. Схожу позицію займало й американське керівництво. У жовтні 1944 року, напередодні президентських виборів у США, у яких голос полонії відігравав помітну роль, посол США у Великій Британії Гарріман вручив С.Миколайчику листа від президента Ф.Рузвельта, у якому було підтверджено, що США підтримують незалежну і сильну Польщу. У листі зазначалося, що якщо польський уряд і народ бажатимуть у зв'язку з встанов-

public institutions. Security initiatives are taking place as coordination projects on visa policy and infrastructure improvement, new technology implementation for further collection of biometric data and programs on exchange information between the countries. Also one should add some new mechanisms of cooperation like the activity of working groups in the frameworks Partnership on security and prosperity.

Key words: Canada-USA relations, trans-regional cooperation, security.

**© Ігор Цепенда
(м. Івано-Франківськ)**

ленням нових кордонів переселити національні меншини на територію Польщі, так само, як і з її території за кордон, то уряд США не буде заперечувати [4, с. 360].

Слід погодитись, що розвиток подій навколо підготовки переселення свідчив про неодноосібність та не випадковість рішення з цього питання. Але ідея такого вирішення національного питання вже віддавна визрівала не тільки в Москві чи Лондоні, але й у польських політичних колах. Якщо для кремлівської верхівки це була чергова акція в низці депортаційних процесів 30 – 40-х років, то для польського керівництва вона стала початком реалізації тоталітарних методів вирішення національних проблем на польському ґрунті. Польська дослідниця К.Керстен слушно відзначала, що як Польща, так і СРСР з багатьох причин прагнули до того, щоб процес обміну населення охопив якомога більшу частину українців. Для Польщі це була, насамперед, остаточна перспектива розв'язання наболілих національних конфліктів [13, с. 358].

У польських політичних колах ідея переселення українців з південно-східних воєводств Польщі дискутувалася ще під час Другої світової війни. Зокрема, Громадська комісія Союзу збройної боротьби (ZWZ) (від 14.02.1942 – АК) пропонувала виселити за Збруч односторонньо або шляхом обміну населення з СРСР 70% українців, а тих, що залишились, полонізувати. У серпні 1943 року спробу конкретизувати свою позицію в українському питанні зробила спільна комісія Польської соціалістичної партії, Польської селянської партії, Національної партії та Партії праці обшару АК «Львів». Стратегія вирішення цього питання була розбита на декілька етапів, хоча її положення поділяла не кожна партія. Національна партія та Партія праці вважали, що в перехідний період необхідно радикально вирішити українське питання, усунувши цим головну перешкоду в нормалізації польсько-російських стосунків шляхом підписання угоди з СРСР, зокрема з Радянською Україною, про примусове переселення українців з південно-східних територій в обмін на поляків, які проживали в СРСР. При цьому пропонувалося провести виселення українців з польсько-радянської прикордонної смуги ще до проведення обміну населення. Йшлося про території, які